

Tar Ferenc

LINCOLN MAGYAR TÁBORNOKA

Asbóth Sándor Keszthelyen született 1810. december 18-án. A család angol eredetű, nemességét a Nemeskéri előnévvel 1715-ben kapta.

1810-ben a Sopronban és Göttingában tanult neves mezőgazdasági szakember, Asbóth János lőcsei és késmárki tanítószkodás után Festetics György meghívására a keszthelyi Georgicon tanára lett, néhány év múlva pedig a neves intézmény vezetője. Később Festetics gróf megbízására ő szervezte meg az első Helikon ünnepséget Keszthelyen.

Asbóth Lajos az 1848-49-es szabadságharc tábornoka volt. Hét évvel később született hatodik gyermekként Sándor, aki Keszthelyen kezdte iskoláit, majd a Selmecbányai akadémiára került. Mérnöki oklevelét 1834-ben kapta meg a pesti egyetemen. 1836-ban az ideiglenes hajózási intézethez került, 1844-ben az Országos Főépítész Hivatalhoz nevezték ki, Temesvárra. Itt részt vett a folyamatszabályozási munkálatokban.

Atemesvári haditanács a szabadságharc kezdetén megtagadta az engedelmességet a független magyar kormánynak. Asbóth ezért áthelyezte hivatalát Nagybecskerekre. A harcok megindulása után „*Asbóth úr hazafias elhatározással azonnal kész volt életét, vérét és vagyonát mérlegre vetni, a delejtűt felcserélte a karddal és harcolt bátran, rendületlenül és híven kezdettől mindvégig*” - írja róla 1853-ban Kossuth.

Klapka hadtestében fogott fegyvert a császáriak ellen. 1848 decemberétől Vetter Antal törzskarában honvéd mérnökari százados, majd 1849 májusától őrnagyként Kossuth kormányzói hivatalában a katonai osztály vezetője. Júliusban kapja meg az al-

ezredes rendfokozatot. A függetlenségi harc során részt vett többek között a kápolnai, a nagysallói csatában.

A katonai vezetés jelentős részével ellentétben nem tartozott Görgei hívei közé, mindvégig kitartott Kossuth mellett. Jelen volt Kossuth és Görgei aradi találkozásánál, majd az emigránsokkal együtt ő is Törökországba menekült.

Avizontagságos út után 1850 áprilisában érkeztek a kis-ázsiai Kütahyába, ahol másfél évet töltöttek. Az internáltak között Kossuth igyekezett fenntartani a fegyelmet. Ennek érdekében több hivatalos levelet írt „Asbóth Sándor alezredes és vezérsegéd úrnak.” A kütahyai tábornok 1851. szeptember 1-jén oszlatták fel. Szeptember 4-i dátummal a török hatóságok a menekültek többségéhez hasonlóan Asbóth számára is kiállítottak egy szultáni menlevelet. Kossuthot és társait a Missisipi nevű amerikai fregatt vette fedezetére a Földközi-tengeren. A magyar emigráció vezetője néhány társával Angliába utazik, a többiek azonban tovább hajóznak Amerikába.

Asbóth és társai 1851. november 10-én szálltak partra New York-ban. A szabadságharc egykori mérnök alezre-

dese igyekezett minél előbb munkát találni az Újvilágban.

Az év utolsó hónapjában odaérkező Kossuth támogatásával főmérnökként a Syracuse-i csatornaépítéshez kerül, majd a Sziklás-hegység ércbányáinak feltárásánál dolgozik. Később egy D. Baldwin nevű vállalkozóval társulva felállította Amerika legnagyobb acélkohóját. Az ígéretesnek induló vállalkozásnak az vet véget, hogy társa a cég pénzével megszökik. Asbóthot kinevezik New York város mérnökévé, a bitumenaszfaltot ő alkalmazza itt először járdaburkolásra. Tervet készített a New York-i Centrál Park, a Manhattan-félsziget és a Washington Heights rendezéséhez. A világutazó Vadona János 1893-ban New York-i újtárra emlékezve büszkén írja: „Második utam a Central-parkhoz irányítám. Ezt a gyönyörű, nagy nyilvános kertet magyar ember tervezte, mikor a város még nem is álmodott róla.”

Anovember elején New Yorkba érkező 42 magyar emigráns hozta a hírt, hogy hamarosan Kossuth is követi őket. A magyar emigráció vezetője december 5-én érkezett az Újvilágba. Féléves útja során szinte minden jelentős városban járt. Az amerikai néptől nemcsak erkölcsi, hanem anyagi segítséget is kért. Az egybegyűlt pénzből hatezer puskát vásároltak és két hadiüzemet állítottak fel. Az üzemek megszervezésével Kossuth Asbóth Sándor alezredest bízta meg. A felhalmozott hadfelszerelési tárgyak azonban nem kerültek át Európába.

ALondonba 1852-ben visszatérő Kossuth továbbra is kapcsolatban állt egykori szárnysegédjével. Segítséget kért Asbóthtól az Amerikába utazó magyaroknak, utasításokat adott az összegyűjtött hadianyagra vo-

ASBÓTH SÁNDOR

natkozóan, információkat kért a pénzügyi helyzetről. Asbóth tehát fontos összekötő volt Kossuth és az amerikai emigránsok között.

Az emigráns magyarok jelentős részéhez hasonlóan Asbóth is igyekezett beilleszkedni a tartózkodó helyül választott ország életébe.

1861-ben az amerikai polgárháború kitörésekor mintegy nyolcszáz magyar emigráns állott be az északiakhoz, a Unió hadseregébe. A magyar szabadságharc egykori alezredese a harcok kezdetét követően azonnal jelentkezett katonai szolgálatra a rabszolgotartó déli államok ellen. A háború kezdetén a déliek, a Konföderáció hadserege felszereltség és katonai állomány tekintetében fölényben volt. Ezért is vették szívesen, ha tapasztalt európai emigráns katonák Lincoln hadseregébe léptek. Különösen szívesen látta őket a nyugati seregek parancsnoka, John C. Fremont tábornok.

Asbóth Sándor Missouriba került, ahol hamarosan Fremont vezérkari főnöke lett. Az egykori elnökjelölt szolgálatában sok magyar volt. A vezérkarban szolgált Asbóthon kívül még Fiala J. János ezredes mérnök-kari főnök, Wagner Gusztáv ezredes tüzérségi parancsnok, Zágonyi Károly őrnagy, a testőrség parancsnoka.

Asbóth 1861 októberében Springfield bevételénél tanúbizonyosságot tett bátorságáról. Az ő csapatai foglalták el a következő évben Bentonwille-t és Fayettewille-t.

1862. március 7-én a Pea Ridge melletti csatában Samuel R. Curtis (Fremont tábornokot Hunter, majd Curtis váltotta fel) csapatai látványos győzelmet arattak a déliek felett. A hadosztálya élén hősiessen küzdő Asbóth itt sérült meg először súlyosabban. Az e csatában szerzett érdemeiért a szenátus jóváhagyta dandártábornokká történő előléptetését, amit még Fremont

javasolt több, mint egy évvel korábban.

1862-ben Missisipi, majd Tennessee államban tevékenykedett. 1863 januárjában Kentuckyba vezényelték, ahol Grant tábornok utánpótlási vonalait biztosította. Az év végén Nyugat-Florida kerületi parancsnokává nevezték ki. A vidék hadműveleti szempontból nem tartozott a legfontosabb területek közé. Annak ellenére, hogy Asbóth a harcok periferiájára került, igyekezett támadólag fellépni. Fegyvereket, felszerelést és gőzhajót kért, hogy az összegyűjtött újoncokat el tudja látni és a bázisra tudja őket szállítani.

1864 szeptemberében lovassági egységet vezetett kerülete északkeleti szektorába, hogy újoncokat és lovakat szerezzen, illetve a fogságba került szövetséges katonákat kiszabadítsa. Mariana mellett az ellensége csapatokat a második rohammal, amit Asbóth személyesen vezetett, sikerült megfutamítani, de a csatában súlyosan megsebesült. Bal karját két helyen ronsolták szét a golyók, egy golyó pedig az arccsontjába fúródott olyannyira, hogy soha többé nem sikerült eltávolítani. Sebesülése miatt a háborúban többé már nem tudott részt venni.

1865. március 13-án érdemei elismeréséül altábornaggyá léptették elő.

Apolgárháború után Grant elnök az Egyesült Államok argentinai követévé nevezte ki Asbóthot. A. William H. Steward külügyminiszter aláírásával ellátott kinevező iratot 1866 márciusában kapta kézhez. Június 6-án azonban még nem Buenos Aires felé indult, hanem Párizsba utazott. Az itt praktizáló Nelaton doktor, aki Garibaldin is hasonló műtetet hajtott végre, nem tudta eltávolítani koponyájából a golyót. Tizenöt év után járt újra Európában. Nem volt messze hazájától. „Haza mehetett volna látogatóba, hisz vá-

gyott teleszívni magát magyar levegővel. De a szabadságharc büszke magyarja legyőzte a szív vágyát. Magyarország még nem volt szabad és független" - írja Vasváry Ödön 1939-ben.

Hosszú tengeri hajózás után 1866. október 14-én érkezett meg Buenos Airesbe. Az argentin fővárosban régi fegyvertársra akadt, Bem egykori vezérkari főnöke, Czetz János már évek óta ott élt. Czetz a villafrancai békekötés után argentin származású feleségével Buenos Airesben telepedett le. Létrehozta az Argentin Katonai Akadémiát, megalapította a térképészeti intézetet, és részt vett a Paraguay elleni hadműveletek irányításában is. Dél-Amerikában 1864 óta háború dúlt Paraguay és a Hármasszövetség (Argentína, Brazília és Uruguay) között. Asbóthnak az volt a feladata, hogy tárgyalóasztalhoz ültesse a hadviselő feleket.

1867 októberében őt nevezték ki az Egyesült Államok első uruguayi nagykövetévé is. Minden igyekezete ellenére nem sok sikerrel járt, a háború még évekig elhúzódott. 1867. július 25-én kelt, magyarországi barátjának írt leveléből tudjuk, hogy már negyedik hónapja betegeskedik. Szeretné még egyszer látni hazáját, de ilyen hosszú utazásra már aligha vállalkozhat. 1868. január 21-én halt meg Buenos Airesben. A város régi angol temetőjében helyezték örök nyugalomra. Síriját Magyarország és az Amerikai Egyesült Államok címere díszítette.

Asbóth végrendeletében az áll: „az Egyesült Államok földjében kívánok örök békében megpihenni!” A hálás utókor 1990-ben tett eleget kívánságának. Október 23-án Washingtonban az arlingtoni National Cemetery-ben helyezték örök nyugalomra Kossuth egykori szárnysegédét, Lincoln magyar tábornokát.